

Date noi privind necropolele getice de la Bugeac, com. Ostrov, jud. Constanța

MIHAI IRIMIA

Cercetările arheologice sistematice și descoperirile întâmplătoare au evidențiat existența în zona de sud-vest a Dobrogei a unei mari concentrări de necropole din a doua epocă a fierului. Astfel, de-a lungul Dunării, pe o distanță de circa 25–30 km, iar în interior până la o depărtare de 3–4 km de fluviu, s-au descoperit necropole sau morminte izolate la Ostrov, Bugeac, Canlia, Satu Nou, Viile, Dunăreni, Rasova, iar ceva mai departe la Băneasa, Făurei, Adincata¹ etc. Uneori în raza aceleiași localități s-au descoperit câte două sau mai multe necropole parțial contemporane, aflate la distanțe mici — de numai 2–4 km — una de alta. Această situație s-a constatat la Satu Nou² și Canlia³ (unde au apărut câte două necropole), Băneasa⁴ — Făurei⁵ (unde cele două necropole sînt de asemenea apropiate între ele) și Rasova⁶. Cazuri asemănătoare s-au mai semnalat în Dobrogea la Murighiol⁷, Cernavodă⁸, Hirșova⁹ și Medgidia¹⁰, în fiecare descoperindu-se câte două necropole, grupuri sau morminte izolate, distincte.

Descoperirile recente au dovedit că în raza localității Bugeac se află la distanțe relativ apropiate între ele (fig. 1) trei necropole getice, parțial contemporane.

Cimitirul I, descoperit în 1965, este situat în nord-estul localității, între D.N. Constanța — Ostrov (km 118,800) și brațul Ostrov al Dunării¹¹. Au fost recuperate parțial inventarele a patru morminte plane de incinerare în urnă din sec. IV î.e.n. Alte morminte au mai fost distruse cu ocazia lucrărilor de modernizare a șoselei, iar o urnă asemănătoare a apărut recent în aceeași zonă¹².

Cimitirul II, identificat în 1966, se află la 2–2,5 km sud-vest de cimitirul I, în extremitatea sud-vestică a localității, pe malul lacului, în zona ghețăriilor Secției piscicole Bugeac și pe platoul înve-

¹ M. Irimia, *Pontica*, 16, 1983, p. 69 și urm.

² În punctele „Suat” și „la Cetate”, B. Mitrea, C. Preda, N. Angheliescu, *Materiale*, 7, p. 283–289; idem, *Materiale*, 8, 1962, p. 369–372.

³ 1 — necropolă cu 78 morminte de incinerare, aflată în vecinătatea cimitirului actual (cf. Em. Moscalu, *Ceramica traco-getică*, Muzeul de istorie, București, 1983, p. 187); 2 — în punctul Gura Canliei, de unde s-a recuperat o parte din inventarul a două morminte (cf. B. Mitrea, C. Preda, N. Angheliescu, *Materiale*, 8, 1962, p. 371–372).

⁴ A. Aricescu, Sesiunea de comunicări științifice a muzeelor de istorie, 1964 (1971), I, p. 224.

⁵ M. Irimia, *op. cit.*, p. 110–112.

⁶ O necropolă la punctul „Coada bălții” și o alta, probabilă, în vatra satului (cf. M. Irimia, *Pontica*, 6, 1973, p. 13–15; A. Aricescu, *op. cit.*, p. 224–225).

⁷ Exp. Bujor, SCIV, 6, 1955, 3–4, p. 571–580; 7, 1956, 3–4, p. 243–252; *Materiale*, 3, 1959, p. 247–254; *Materiale*, 5, 1959, p. 373–378; *Materiale*, 6, 1959, p. 325–

330; *Materiale*, 7, 1961, p. 297–300; *Dacia*, NS, 2, 1958, p. 125–142; *Peuce*, 2, 1971, p. 131–134.

⁸ 1 — în punctul „Coada Zăvoiuului” (cf. D. Berciu, *Materiale*, 4, 1957, p. 281–317); 2 — pe panta înălțimii din zona de nord-est a orașului (cf. D. Berciu, DID, I, 1965, p. 126 și fig. 20); 3 — pe o terasă aflată vizavi de „Păduricea mică” (cf. M. Irimia, *Pontica*, 6, 1973, p. 17–18).

⁹ 1 — la circa 1 km nord-vest de oraș, pe pantele ce coboară în stînga șoselei Constanța — București (cf. A. Aricescu, *Pontica*, 4, 1971, p. 352–353); 2 — în punctul „Abator” (cf. M. Irimia, *Pontica*, 16, 1983, p. 112); 3 — în punctul „Rasim” (cf. M. Irimia, *loc. cit.*).

¹⁰ 1 — în cariera de caolin a fabricii de produse ceramice; morminte de înhumare (cf. M. Irimia, *Pontica*, 16, 1983, p. 123–126); 2 — în vatra orașului, în curtea întreprinderii mecanice de utilaje (mormint de înhumare descoperit în septembrie 1984; inf. Eug. Mihail).

¹¹ M. Irimia, *Pontica*, 1, 1968, p. 194–202.

¹² Informație de la elevul Gh. Giugiucă; vasul n-a fost recuperat.

cinat¹³. Investigațiile sistematice desfășurate mai mulți ani la rând au dus la descoperirea, până în 1984, a 124 morminte getice, dar necropola este încă departe de a fi epuizată.

Cimitirul III, descoperit în anul 1984, se află la aproximativ 1,5 km sud-vest de cimitirul II, tot pe malul lacului Bugeac, în punctul numit de localnici „Canara”. Precizăm totodată că acest cimitir

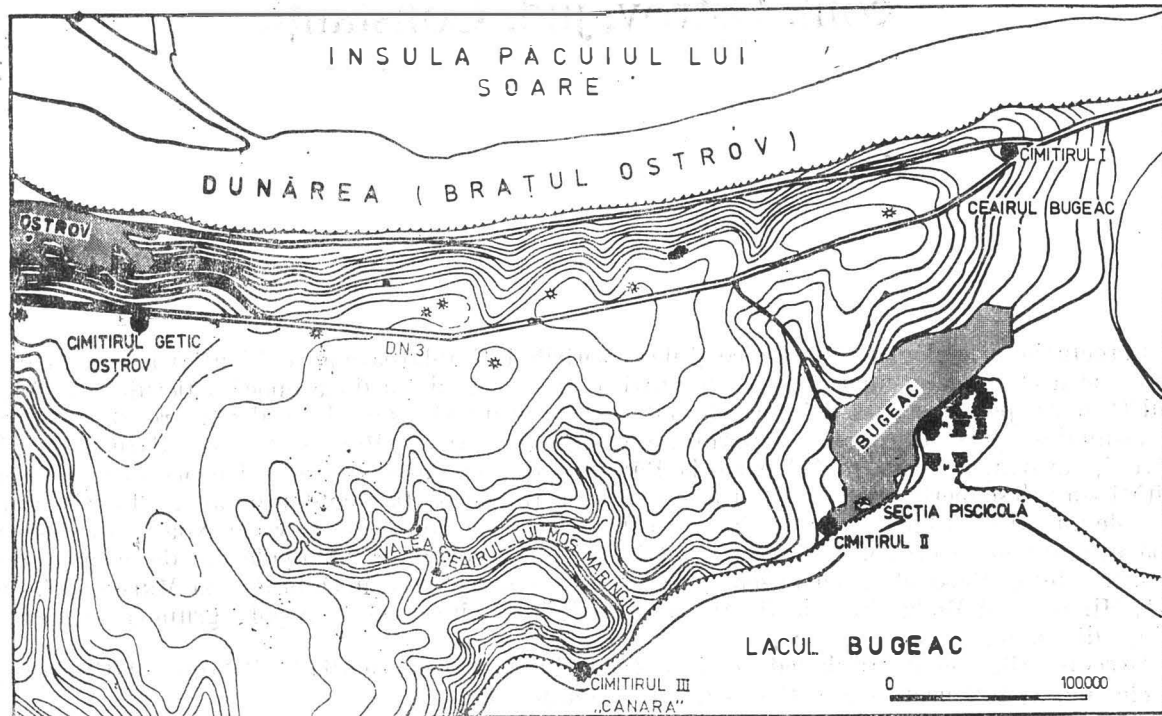

Fig. 1. Harta localității Bugeac cu zona cimitirelor getice.

se află la numai 400–500 m sud-vest de așezarea daco-romană cercetată pe „Valea Ceairul lui Moș Marinciu”¹⁴.

Grupul celor trei necropole descoperite în raza localității Bugeac se află la o distanță relativ mică și de cimitirul getic din marginea de est a localității Ostrov, identificat în 1962¹⁵. Astfel, cimitirul I se găsește la circa 4,5–5 km est de cimitirul de la Ostrov, cimitirul II la aproximativ 3,3–3,5 km est-sud-est, iar cimitirul III de la Bugeac la 3–3,2 km sud-sud-est de același cimitir de la Ostrov. Totodată, putem aminti că la numai 1–1,5 km nord de cimitirul II, între șosea și brațul Ostrov al Dunării, pe un aliniament de circa 1,5–2 km, care pornește din apropierea cimitirului I, se înșiruie 20–25 de tumuli necercetați¹⁶. Din mantaua unei movile, parțial distruse, s-au recuperat fragmente de amfore elenistice, ceea ce ne determină să considerăm că unii tumuli aparțin epocii Latene.

Deoarece în lucrările anterioare ne-am referit la descoperirile din primele două cimitire, în cele ce urmează vom prezenta succint câteva date topografice relative la cimitirul III de la Bugeac și la complexele funerare apărute până acum în zona sa. Cimitirul se află pe un platou înalt, stincos la bază, care din cauza alunecărilor succesive de teren și a eroziunii malului este într-un stadiu avansat de degradare. În primăvara anului 1984 am fost informați¹⁷ în legătură cu descoperirea unor grupuri de pietre și vase pe platoul amintit. Au fost recuperate astfel, parțial, inventarele a două morminte

¹³ M. Irimia, *op. cit.*, p. 202–232; idem, *Pontica*, 2, 1969, p. 23–42; Idem, *Pontica*, 12, 1979, p. 55–76; Idem, *Materiale*, 1978, Oradea, p. 109–114; Idem, *Thraco-Dacica*, 2, 1981, p. 37–52; Idem, *Pontica*, 16, 1983, p. 79–83.

¹⁴ C. Scorpan, *Pontica*, 2, 1969, p. 43–79; distanța față de satul Bugeac a fost apreciată greșit, la „aproximativ 4 km”

în timp ce ea nu depășește în linie dreaptă 1,2–1,5 km.

¹⁵ A. Aricescu, *Sesiunea de comunicare...*, p. 223–224.

¹⁶ Unii, mai bine conservați, au înălțimea de 2–4 m; alții sînt mult mai scunzi sau aproape aplăzizați de lucrările agricole.

¹⁷ De către locuitorul Ion Nicolae din Bugeac.

(M1 și M2). În vara aceluiași an, cu ocazia săpăturilor din cimitirul II, a fost cercetat un alt mormânt (M3) din zona cimitirului III. Acesta era dezvelit de ploi și în pericol de a fi distrus de alunecările de teren ori de prăbușirea malului. Pentru cercetarea lui s-a efectuat o casetă de 2 × 2 m, orientată N—S, respectiv E—V (fig. 2).

Mormântul nr. 1, în urnă simplă, se afla în malul lacului, la adâncimea de 0,30—0,40 m de la suprafața terenului. Urna era reprezentată de un vas de tip clopot¹⁸ cu corpul puțin bombat și fundul

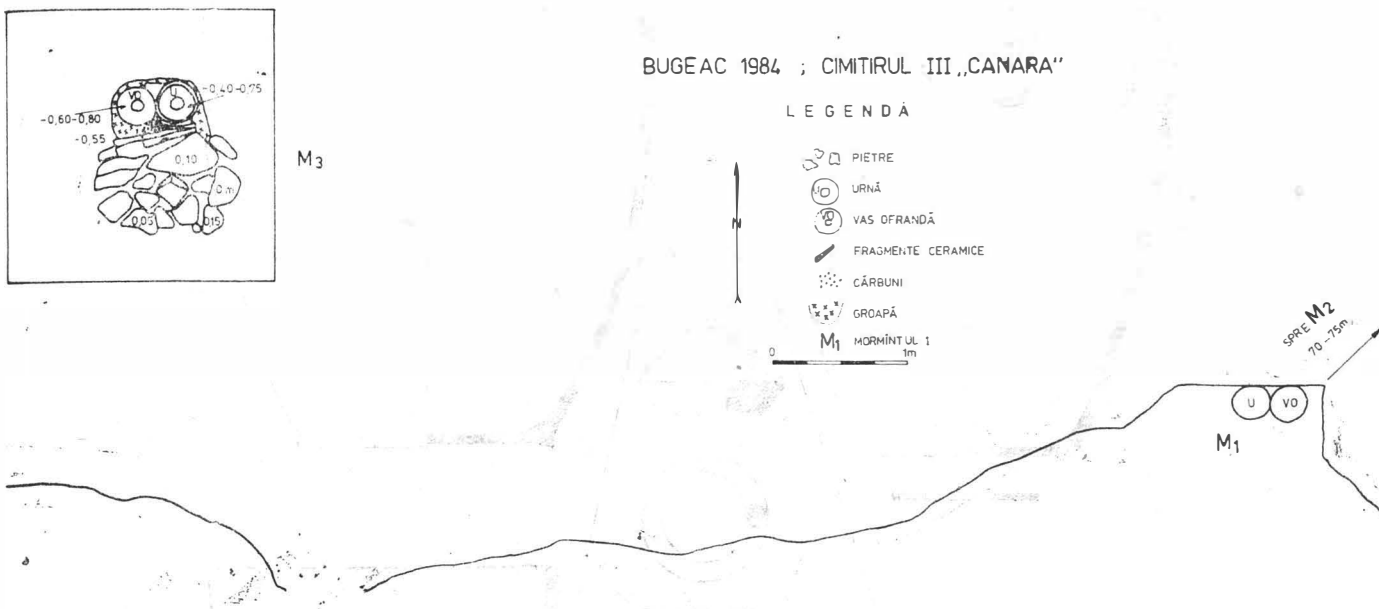

Fig. 2. Descoperiri funerare în zona cimitirului nr. III.

plat. Prezintă pe mijloc două apucători trapezoidale, orizontale, iar „în cruce” cu acestea, sub buză, două reliefuri de forma unor acolade sau potcoave cu capetele desfăcute asimetric. Sub buză, pe direcția apucătorilor trapezoidale, vasul prezintă câte o mică alveolă superficială, în formă de migdală. Pastă maronie-cenușie la exterior, cu cioburi pisate și nisip; miez negru. Suprafața netezită; în prezent corodată (fig. 3/1). Dimensiuni¹⁹: h = 28,3 cm; d.g. = 24 cm; d.b. = 13,2. Inv. 32. 252. Conținutul urnei era acoperit cu un castron lucrat cu mâna, tronconic, foarte puțin bombat, cu buza dreaptă și marginea rotunjită. Cîteva părți din corp și din fundul vasului, spart recent, n-au mai putut fi recuperate. Pastă neagră-maronie, cu cioburi pisate și nisip; miez negru (fig. 3/5). Dimensiuni: h=11,8 cm; d.g. = 22 cm. Inv. 32254. Printre oasele calcinate s-au descoperit o fusaiolă de lut bitronconică, cu cele două părți inegale (fig. 3/3) și o verigă de bronz inelară, subțiată într-o margine, cu secțiunea rotundă fig. 3/4). Alături de urnă era depus ca ofrandă un vas de tip clopot (fig. 3/2 ; 5/7) cu partea superioară aproape cilindrică, gura largă și buza trasă spre interior; partea inferioară tronconică, cu fundul plat, puțin profilat. Cele patru apucători plate, orizontale, sint dispuse pe mijlocul vasului. Pastă grosieră cărămizie-maronie, cu nisip și cioburi pisate; suprafața vasului netezită sunar. În exterior pete cenușii-inchise, datorate arderii secundare. Dimensiuni: h = 25,7 cm; d.g. = 27,5 cm; d.b. = 16 cm. Inv. 32253. Din aceeași zonă au fost recuperate și cîteva fragmente ceramice atipice, cenușii, care provin de la o strachină sau castron lucrat la roată, depus, eventual, tot ca ofrandă. În pămîntul deranjat de descoperitor s-a găsit și o lespede de gresie gălbuie, care protejase, probabil, urna.

¹⁸ Tip denumit de Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 57—69 „în formă de sac” (tipul IX); considerăm mai potrivită denumirea de „clopot”, utilizată, dealtfel, mult mai frecvent în literatura arheologică.

¹⁹ h = înălțimea; d = diametrul maxim; d. g. = diametrul gurii; d. b. = diametrul bazei; d. p. = diametrul piciorului.

Mormîntul nr. 2, în casetă de piatră, s-a descoperit la aproximativ 70—75 m spre nord-est de mormîntul nr. 1. Se afla la adîncimea de 0,40 — 0,50 m de la nivelul actual al terenului. Vasul depus în casetă, reprezentat de o amforă fragmentară, era protejat pe toate laturile cu lespezi mari de gresie dispuse vertical; avea drept capac o altă lespede nefasonată. Amfora nu conținea nici un fel de resturi cinerare sau obiecte depuse ca ofrandă. Considerăm, totuși, complexul în discuție tot mormînt. Acesta putea, eventual, să fie un cenotaf, de tipul celor descoperite mai demult chiar în cimitirul II de la Bugeac²⁰, ca și în alte locuri²¹. Nu excludem cu totul nici eventualitatea ca în apropierea amforei să

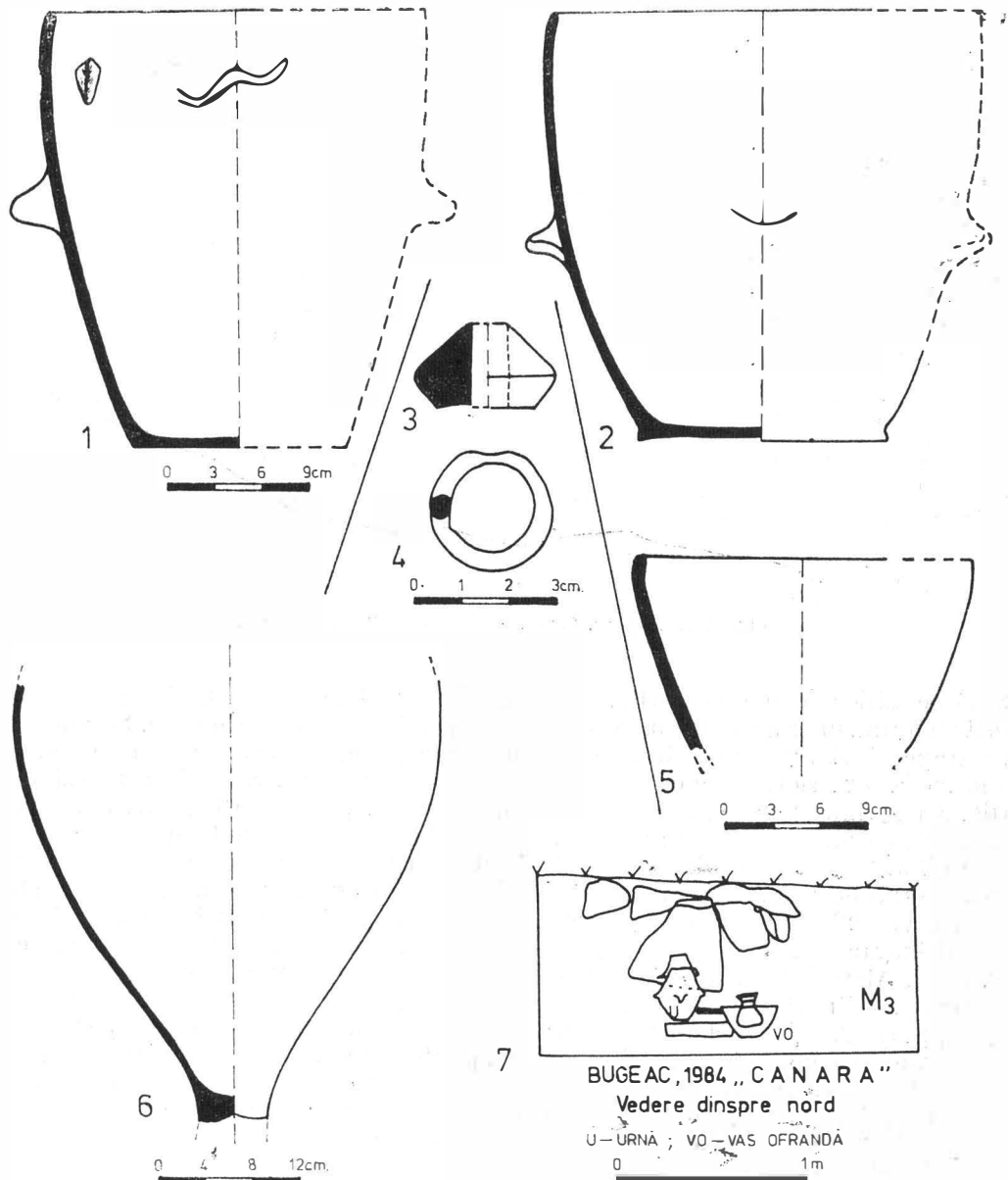

Fig. 3. 1—5 Vase ceramice, fusaiolă și verigă de bronz descoperite în mormîntul nr. 1; 6 amforă fragmentară de Thasos din mormîntul nr. 2; 7 secțiune verticală a mormîntului nr. 3.

²⁰ M. Irimia, *Pontice*, 1, 1968, p. 216—217, 219—221 (M. 8 și 10).

²¹ I. Némethi, *Dacia*, N.S., 26, 1982, p. 117 (Sanislău).

se fi aflat urna propriu-zisă, care, datorită alunecărilor de teren și eroziunii malului, să fi dispărut complet. Amfora (fig. 3/6 ; 5/6) reprezintă partea inferioară a unui exemplar de mari dimensiuni, cu corpul larg, tronconic, ; partea superioară și piciorul lipsesc din vechime. Pastă cărămizie-roșcată, cu nisip alburiu și mică. Dimensiuni : $h = 34,5$ cm ; $d = 36$ cm ; d.p. = 5,6 c.m. Inv. 32257.

Mormîntul nr. 3 (fig. 2 ; 3/7 ; 5/1) a apărut la 7 m vest-nord-vest de mormîntul nr. 1. Inițial, între suprafața actuală a solului, puternic erodată și adîncimea de 0,50—0,55 m s-au descoperit un grup masiv de bolovani de gresie nisipoasă, verzuie și de gresie-calcaroasă, precum și cîțiva bolovani rulați de ape. În partea de nord, în apropierea urnei, grupul de pietre era consolidat cu o lespede de mari dimensiuni, așezată vertical. În partea de nord a grupului de pietre, între adîncimile de 0,40—0,70 m se afla urna cu capac. Aceasta era așezată pe o lespede de piatră pe care se mai aflau și resturile unui cuțitaș de fier. În marginea de vest a urnei, între adîncimile de 0,60—0,80 m erau depuse ca ofrandă un castron și un aryballos cenușiu ²². De asemenea, între urnă și grupul de pietre, la adîncimea de 0,70 m, erau depuse un fragment de vas-sac (fig. 4/4) și mai mulți cărbuni. Groapa mormîntului, cu un conținut negru-marونیu, deosebit de loess-ul gălbui din jur, în care au fost depuse urna, vasele-ofrandă și pietrele, avea o formă aproximativ dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite. Acest mormînt aparține unui tip funerar alcătuit din două părți oarecum distincte, în care cea dintîi este reprezentată de grupul masiv de bolovani, iar cea de-a doua de urnă și obiectele de ofrandă. Acest tip este foarte frecvent mai ales în cimitirul II de la Bugeac ²³. Alte morminte plane asemănătoare nu ne sînt cunoscute din bibliografia consultată, cu excepția unuia de la Cerna ²⁴. Mormintele în cauză sînt apropiate însă de unele complexe funerare tumulare foarte răspîndire în Hallstatt-ul tîrziu și în Latène-ul timpuriu ²⁵.

Urnă ²⁶ era reprezentată de un vas de tip clopot, cu profilul bitronconic și fundul plat, neprofilat (fig. 4/1 ; 5/3). Apucăturile au fost aplicate la jumătatea înălțimii vasului, pe diametrul maxim ; două sînt mici, trapezoidale, horizontale, iar celelalte în „cruce” cu primele, sînt două tortițe dispuse de asemenea orizontal. Pastă maronie-cenușie, cu cioburi pisate și nisip. Ambele suprafețe au fost impermeabilizate cu o angobă uniformă, bine aplicată. Dimensiuni : $h = 30$ cm ; $d = 23,5$ cm ; d.g. = 17,5 cm ; d.b. = 12,2 cm. Inv. 32258. Conținutul urnei, reprezentat de oase calcinate de dimensiuni diferite, era acoperit cu o strachină lucrată la roată, așezată cu gura în jos. Exemplarul (fig. 4/3 ; 5/4) are corpul tronconic, gura evazată și baza concavă, profilată. Buza este lăjită orizontal, iar umărul proeminent. Pastă cenușie, cu nuanțe gălbui la exterior. În interior prezintă resturi de slip negru, corodat în cea mai mare parte. Dimensiuni : $h = 13,5$ cm ; d.g. = 27,5 cm ; d.b. = 8,2 cm. Inv. 32259.

Castronul depus ca ofrandă (fig. 4/5 ; 5/2), lucrat la roată, are corpul tronconic buza trasă puțin spre interior, cu marginea rotunjită și fundul inelar, profilat. Sub buză prezintă o mică incizie circulară, orizontală, continuă. Pastă neagră-cenușie cu urme de slip negru în interior, corodat. Dimensiuni : $h = 15$ cm ; d.g. 26,5 cm ; d.b. = 8,2 cm. Inv. 32261.

Aryballos-ul fig. 4/2 ; 5/5) lucrat de asemenea la roată, are corpul bitronconic, mai bombat la partea inferioară, gîtul cilindric, relativ strîmt, gura evazată, cu un prag în interior și fundul inelar, profilat. Gîtul prezintă la partea superioară și la bază cîte o nervură în relief. Pe marginea exterioară a buzei vasul are o mică incizie orizontală, discontinuă. Pastă neagră-cenușie, cu slip negru, aplicat pe ambele suprafețe, parțial corodat. Dimensiuni : $h = 17,5$ cm ; $d = 12,2$ cm ; d.g. = 9,2 cm ; d.b. = 7,6 cm. Inv. 32260. Fragmentul de vas în formă de sac ²⁷ (fig. 4/4) aparține unui exemplar cu corpul puțin bombat și buza trasă spre interior ; sub buză prezintă un brîu alveolat, întrerupt de proeminențe mici, perforate vertical. Pastă maronie-cenușie, cu cioburi pisate ; miezul negru. La partea interioară și pe buză prezintă pete negre-cenușii, datorate arderii secundare. Dimensiuni : d.g. = 12,5 m. Inv. 32262.

★

Studiul inventarului arheologic al celor trei morminte descoperite în cimitirul III de la Bugeac ne permite cîteva observații.

Cele trei vase-clopot aparțin unui tip foarte răspîndit în lumea traco-geto-dacică ²⁷. Urna mormîntului nr. 3 (fig. 4/1 ; 5/3), cu profilul bitronconic, își găsește analogii în Dobrogea la Hirșova ²⁸

²² *Aryballos*-ul era așezat vertical în castron.

²³ M. Irimia, *Thraco-Dacica*, 2, 1981, p. 38—39; Idem, *Pontica*, 16, 1983, p. 80—81.

²⁴ L. Bobceva, *Izvestija Varna*, 11 (26), 1975, p. 119—123 și pl. 5/1.

²⁵ Cum ar fi mormintele din necropolele de la Ferigele, Cepari, Tigveni, Birsești, Enisala, Dobrina, Branicevo etc.

²⁶ Tip denumit de Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 37—51, „vas-clopot”.

²⁷ Originea, răspîndirea și variantele sale, prezentate pe larg la Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 57—69 (Tipul IX).

²⁸ S. Morintz, *Done Șerbănescu, SCIVA*, 25, 1974, 1, p. 57, fig. 6/4.

Canlia, Enisala²⁹, precum și la unele vase din cimitirul II de la Bugeac³⁰. Exemplare asemănătoare s-au descoperit la Kalugherița³¹ și în Slovacia la Chotin³². Varianta IX/b în care au fost grupate vasele din această categorie³³, s-au întrebuițat, după cum o dovedesc complexe în care au fost des-

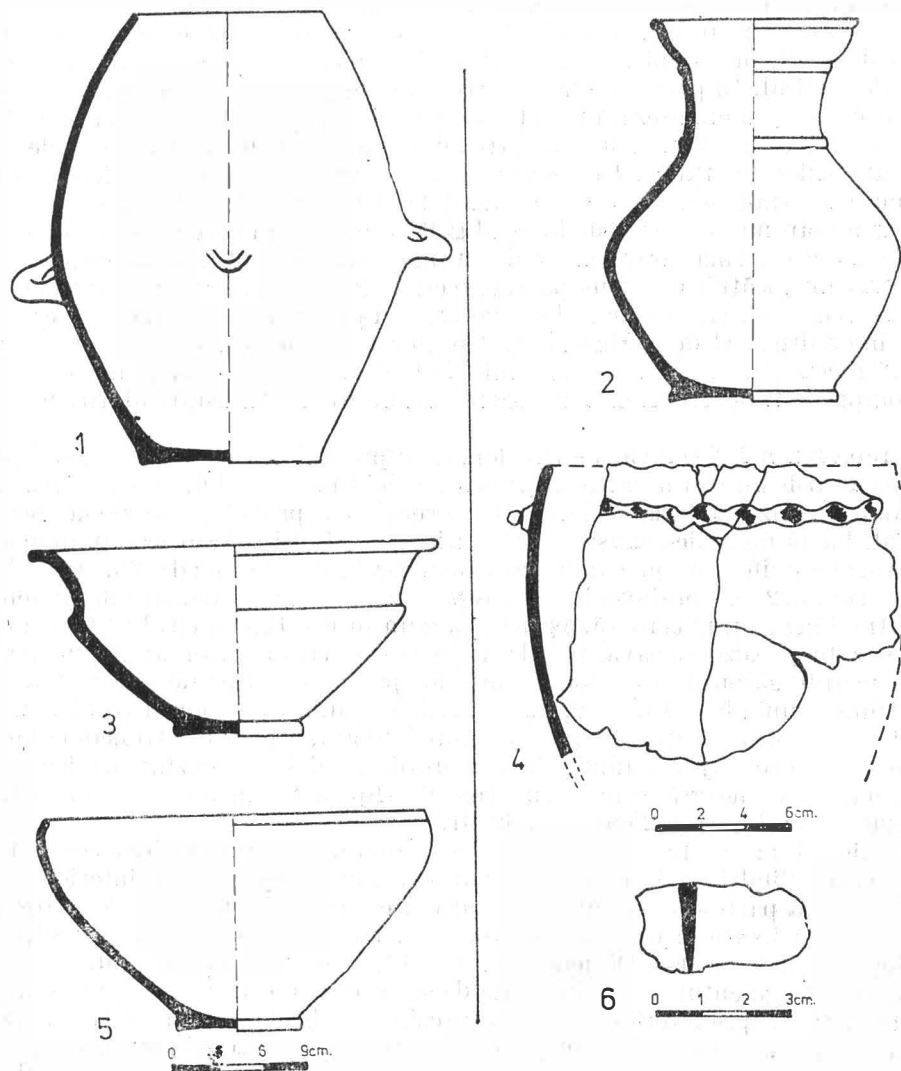

Fig. 4. 1–6 vase ceramice și cuțitaș de fier fragmentar descoperite în mormintul nr. 3.

coverite, mai ales în sec. VI–IV î.e.n., pentru ca în sec. III î.e.n. să dispară din repertoriul ceramicii traco-geto-dacice. Urna mormintului nr. 1 (fig. 3/1), după apucătorile în formă de acoladă de la partea superioară se apropie de variantele IX/e 1 sau IX/e 2 din tipologia lui Em. Moscalu, fără a fi identică acestora³⁴. Exemplare mai apropiate de al nostru s-au descoperit la Viile³⁵, Enisala³⁶, Grădiștea

²⁹ Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 62 și pl. 32/10.

³⁰ M. Irîmia, Pontice, 1, 1968, p. 203, fig. 8; alte exemplare inedite.

³¹ St. Damianov, N. Popov, *Izvestija Šumen*, 5, 1972, p. 84, pl. 2/1; 3/1.

³² M. Dusek, *Thrakisches Gräberfeld der Hallstattzeit in*

Chotin, Bratislava, 1966, pl. 48/10.

³³ Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 62–63.

³⁴ *Ibidem*, p. 67–69.

³⁵ A. Aricescu, *StCl*, 3, 1961, p. 76, fig. 3.

³⁶ C. Simion, *Thraco-Dacica*, 1, 1976, p. 151, fig. 5/10.

Clinei ³⁷ și Ravna ³⁸, Apucătorile ornamentale sub formă de potcoavă ori acoladă, cu o tradiție veche în ceramica traco-geto-dacică, au căpătat o mai largă răspindire în zona Dunării de Jos mai ales în sec. V—III î.e.n. ³⁹. Vasul-clopot depus ca ofrandă în mormântul nr. 1 (fig. 3/2; 5/7), aparține unei

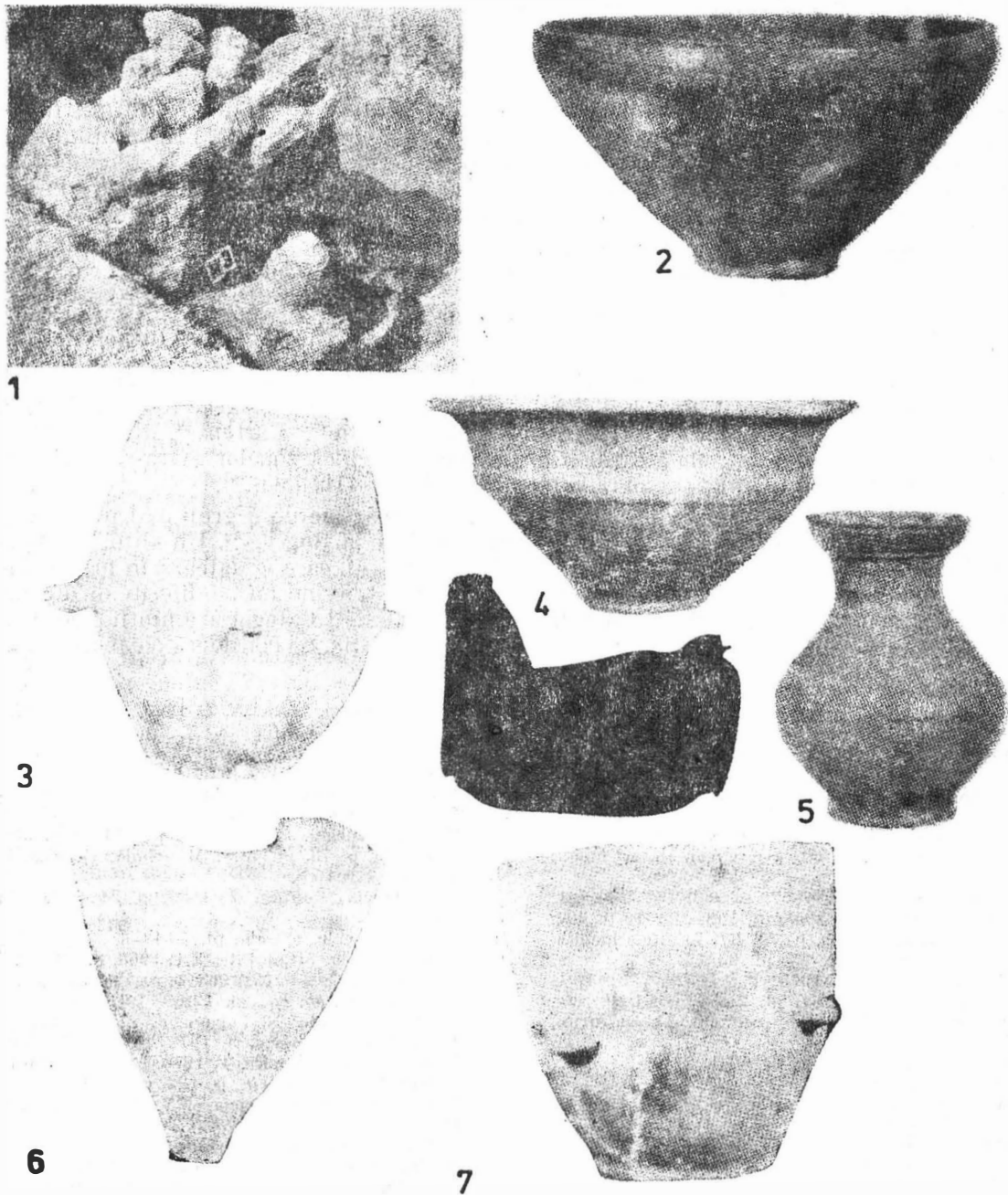

Fig. 5. 1 mormintul nr. 3; 2—5 vase ceramice descoperite în mormintul nr. 3; 6 amforă fragmentară de Thasos din mormintul nr. 2; 7 vas de tip clopot depus ca ofrandă în mormintul nr. 1.

³⁷ N. Conovici, *Pontica*, 11, 1978, p. 36 și pl. 1/2,3. Vasul prezintă însă, ca și precedentele două, cîte patru apucători plate, uneori și butoni; apucătorile sub formă de potcoavă sînt și ele oarecum deosebite.

³⁸ M. Mircev, *Izvestija Institut*, 25, 1962, p. 120, pl. 25/4 (41) (dar apucătorile sub formă de acoladă sînt aplicate la aceeași înălțime cu cele plate).

³⁹ Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 68.

variante (IX/c) ⁴⁰ întâlnite foarte frecvent, mai ales în necropole. Exemplare asemănătoare ca profil și mod de dispunere a apucătorilor s-au descoperit la Cernavodă ⁴¹, Bugeac (cimitirele I și II) ⁴², Canlia ⁴³, Rasova ⁴⁴, Ravna ⁴⁵, Kalugherița ⁴⁶ și Cerna ⁴⁷. Exemplare apropiate ca formă, însă cu profilul mai arcuit, se întâlnesc pe o arie mult mai întinsă. După cum s-a arătat ⁴⁸, această variantă circulă în intervalul dintre sec. VII—III î.e.n. fără modificări esențiale, fapt ce nu permite încadrări cronologice mai precise pentru vasele din categoria amintită, descoperite în afara unui context arheologic databil prin alte materiale.

Fragmentul de vas-sac (fig. 4/4) din mormîntul nr. 3 aparține unui tip întâlnit frecvent în aria traco-geto-dacică și care are o îndelungată perioadă de întrebuințare ⁴⁹. Prin profilul său puțin arcuit exemplarul se integrează unei variante (III/c) descoperite de asemenea la Bugeac (cimitirul II) ⁵⁰, Canlia ⁵¹, Murighiol ⁵², Enisala ⁵³, Zimnicea ⁵⁴, Cernica ⁵⁵, Alexandria ⁵⁶, Slobozia ⁵⁷, Poienesti ⁵⁸, Ciumbrod ⁵⁹, Krăgulevo ⁶⁰, Cerna ⁶¹, Drumevo ⁶², Branicevo ⁶³ etc.

Castronul lucrat cu mîna din mormîntul nr. 1 (fig. 3/5) aparține unui tip ceramic cu o evoluție îndelungată, din Hallstatt-ul timpuriu nord și sud-tracic pînă în secolele III—II î.e.n. ⁶⁴. Exemplare foarte apropiate de cel în discuție s-au descoperit la Satu Nou ⁶⁵, Bugeac ⁶⁶, Alexandria-Vii ⁶⁷, Bălănești ⁶⁸, Grădiștea Călărăși ⁶⁹, Ravna ⁷⁰, Kalugherița ⁷¹ etc., în medii datate începînd cu sec. VI — pînă în sec. IV î.e.n.

Strachina evazată din mormîntul nr. 3 (fig. 4/3 ; 5/4) se aseamănă unor exemplare descoperite în Dobrogea la Nalbant ⁷², Enisala ⁷³, Canlia ⁷⁴, Războieni (= Alifakî) ⁷⁵ și Bugeac (cimitirul II) ⁷⁶. Cele mai vechi piese din aceeași categorie au apărut la Alexandria-Vii ⁷⁷, Curteni ⁷⁸, Bîrsești ⁷⁹ și Krăgulevo ⁸⁰. După cum s-a precizat, ele alcătuiesc o categorie specifică zonelor extra-carpatiche și sud-balcanice, care circulă fără modificări esențiale între secolele VI—III î.e.n. ⁸¹.

Aryballos-ul de lut din mormîntul nr. 3 (fig. 4/2 ; 5/5) aparține unui grup mai puțin răspîndit. Un exemplar apropiat ca formă s-a descoperit în cimitirul II de la Bugeac ⁸². Un altul, foarte asemănător celui discutat, provine din cetatea de la Albești (Teleorman), care se datează în prima jumătate și la mijlocul secolului IV î.e.n. ⁸³ *Aryballoi* de ceramică și argint, avînd forme diferite de a celui de la Bugeac, s-au descoperit la Duvanli, în tumuli din sec. V î.e.n. ⁸⁴ Categoria amintită de lut imită exemplarele de argint sau de bronz care au circulat în același spațiu. Se consideră chiar că *aryballos*-ul

⁴⁰ *Ibidem*, p. 63—65. În aceeași variantă — IX/c — autorul a grupat atît vase cu profilul arcuit cit și exemplare aproape tronconice sau cu partea superioară cilindrică. Ele pot constitui variante diferite, cărora li se puteau integra și variantele IX/d1—d2, deosebite de IX/c doar prin prezența în plus a patru butoni în partea superioară. La gruparea pe tipuri și variante considerăm esențială forma vaselor, nu prezența ori absența unor butoni ornamentali, ori modul lor de dispunere.

⁴¹ D. Berciu, *Materiale*, 4, 1957, p. 283, fig. 5/1 ; 6/1.
⁴² M. Irimia, *Pontice*, 1, 1968, p. 193, fig. 4 ; p. 207, fig. 12 ; Idem, *Pontice*, 2, 1969, p. 29, fig. 7 ; altele inedite.

⁴³ Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 63, pl. 33/3.

⁴⁴ M. Irimia, *Pontica*, 6, 1973, p. 14, fig. 2/3 ; 13/1.

⁴⁵ M. Mircev, *op. cit.*, p. 114 ; pl. 24/5(26) ; 14/1(8) etc.

⁴⁶ St. Damianov, N. Popov, *op. cit.*, p. 84 și urm., pl. 1/3 ; 3/2.

⁴⁷ L. Bobceva, *op. cit.*, p. 125, pl. VI/1, 2,

⁴⁸ Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 64.

⁴⁹ Originea și evoluția acestui tip de vas la Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 37—51 (tipul III).

⁵⁰ M. Irimia, *Pontice*, 1, 1968, p. 219, fig. 26.

⁵¹ Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 46, pl. 17/5.

⁵² Exp. Bujor, *Materiale*, 3, 1957, p. 251, pl. 1/5.

⁵³ G. Simion, *Thraco-Dacica*, 1, 1976, p. 151.

⁵⁴ A. D. Alexandrescu, *Dacia*, N. S., 24, 1980, p. 44 și fig. 13—14.

⁵⁵ Em. Moscalu, CA, II, Muzeul Național, p. 275, fig. 1/2.

⁵⁶ C. Preda, SCIV, 11, 1960, 1, p. 26, fig. 1/1 ; 2/10.

⁵⁷ C. Buzdugan, *Carpica*, 1, 1968, p. 98 și urm., fig. 4/2, 3.

⁵⁸ R. Vulpe, *Materiale*, 1, 1953, p. 277, fig. 276.

⁵⁹ St. Ferenczi, *ActaMN*, 2, 1965, fig. 4/3 ; M. Blăjan, *Crisia*, 5, 1975, p. 69, fig. 92/1, 2.

⁶⁰ L. Bobceva, *op. cit.*, p. 119—123, pl. 3/6.

⁶¹ *Ibidem*, p. 123—127, p. 6/3.

⁶² Tv. Dremsizova, *Arheologija*, 1965, 4, p. 62, fig. 16/2.

⁶³ *Idem*, *Izvestija Institut.*, 25, 1962, p. 170, fig. 7/3.

⁶⁴ Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 73—74 (variante XI/b).

⁶⁵ *Ibidem*, p. 73, pl. 48/3 ; M. Irimia, *Pontica*, 16, 1983, p. 123, fig. 4/3 ; 15/8.

⁶⁶ M. Irimia, *Pontice*, 2, 1969, p. 24 și fig. 3 ; altele inedite.

⁶⁷ Em. Moscalu, *op. cit.*, pl. 53/1—6.

⁶⁸ E. Popescu, *StComPitești*, 1, 1968, p. 58, fig. 5 și 4/1.

⁶⁹ V. Culică, SCIV, 19, 1968, 1, p. 136, fig. 1/3.

⁷⁰ M. Mircev, *op. cit.*, pl. 12/6 ; 17/6.

⁷¹ St. Damianov, N. Popov, *op. cit.*, p. 85, pl. II/5.

⁷² G. Simion, *Thracia*, 3, 1974, p. 294, fig. 3/3.

⁷³ *Idem*, *Thraco-Dacica*, 1, 1976, p. 153, fig. 6/14.

⁷⁴ Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 122, pl. 85/4.

⁷⁵ P. Alexandrescu, *Dacia*, NS, 21, 1977, p. 126, fig. 13/11.

⁷⁶ Mai multe exemplare inedite.

⁷⁷ Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 122, pl. 86/1 ; 70/6.

⁷⁸ C. Icomu, *Dacia*, N.S., 23, 1979, p. 83, fig. 5/1,3.

⁷⁹ S. Morintz, *Materiale*, 6, 1959, p. 232, fig. 1/1.

⁸⁰ L. Bobceva, *op. cit.*, p. 119—123, pl. 23/10.

⁸¹ Em. Moscalu, *loc. cit.*,

⁸² in M 31 b, inv. 20 385.

⁸³ Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 143 și pl. 103/8.

⁸⁴ B. Filov, V. Mikov, I. Velkov, *Die Grabhügelnekropole bei Duvanlij in Südbulgarien*, Sofia, 1934, fig. 65 și 156.

ceramic de la Albești imită vasul de argint de același tip apărut în apropiere, în mormintul „princiar” de la Peretu⁶⁵. Vase grecești de bronz aurit sau de aur de tip aryballos sînt cunoscute și în mediul scitic, unde se datează în sec. V-IV î.e.n.⁶⁶ Un aryballos de argint oarecum asemănător, descoperit în U.R.S.S., a fost datat în sec. IV î.e.n.⁶⁷

Castronul lucrat la roată (fig. 4/5; 5/2), cu numeroase analogii, aparține unui tip foarte răspîndit în lumea traco-geto-dacică, constituind una dintre primele forme ceramice cenușii la roată, răspîndite în mediul autohton. Fără modificări esențiale, acest tip de vas a cunoscut o perioadă lungă de întrebuințare. Fusaiola din mormintul nr. 1 (fig. 3/3) aparține unei variante specifice mai ales Dobrogei, nord-estului Bulgariei și regiunilor din nordul gurilor Dunării, în care era frecventă și tipică mai ales în secolele VI—III î.e.n.⁶⁸

Amfora din mormintul nr. 2 (fig. 3/6; 5/6) pare să aparțină grupului de recipiente timpurii de Thasos (sec. V î.e.n. — tipul 16 la Zeest)⁶⁹ sau cercului thasian⁷⁰. Amforelor din secolul V î.e.n. (tipul A la M. Lazarov⁷¹) li se integrează și un exemplar descoperit în tumulul XXII de la Histria, datat către mijlocul secolului V î.e.n.⁷², al cărui diametru este egal cu al exemplarului de la Bugeac. O amforă de acest tip descoperită la Elizavetskoe a fost datată în al III-lea sfert al secolului V î.e.n.⁷³ Nu excludem cu totul nici posibilitatea apartenenței amforei de la Bugeac grupului datat la sfîrșitul secolului V — începutul secolului IV î.e.n. (tipul B la M. Lazarov⁷⁴), deși diametrele — singurul element de comparație, în absența celorlalte dimensiuni la vasul în discuție — sînt diferite.

Din cele de mai sus se constată că atît pentru vasele lucrate cu mîna, cît și pentru cele cenușii, lucrate la roată, descoperite pînă acum în cimitirul III de la Bugeac, nu există posibilități de restrîngere a încadrării lor cronologice. Cele mai multe au aparținut unor tipuri și variante care au circulat pe un spațiu vast și o perioadă relativ îndelungată. Totuși, mai multe analogii se pot face cu materialele descoperite în așezările și necropolele din zonele extracarpate și vest-pontice ale lumii geto-dacice, dateate în secolele VI-IV î.e.n. Analizînd, atît separat, cît și în context, fiecare vas, constatăm că toate se apropie mai ales de exemplarele dateate la sfîrșitul secolului V — începutul secolului IV î.e.n. Similitudinile cu materialele anterioare (din secolul VI — prima jumătate a secolului V î.e.n. ori mai noi (din a doua jumătate a secolului IV — începutul secolului III î.e.n.), mai puține, se datorează apartenenței vaselor în cauză la acele tipuri care au circulat vreme îndelungată, cu modificări aproape imperceptibile. Încadrarea cronologică a complexelor din cimitirul III de la Bugeac la sfîrșitul secolului V — începutul secolului IV î.e.n. este sprijinită și de amfora timpurie de Thasos, dateată în aceeași perioadă.

Un aspect demn de relevat este gruparea mai multor necropole getice într-un spațiu relativ restrîns. Aceasta denotă o locuire intensă în zonă în a doua epocă a fierului, cu toate că așezările descoperite pînă acum sînt încă puține. Situația este asemănătoare celei din grupul cultural Ferigile, în cadrul căruia au apărut nuclee de tumuli apropiate unele de altele. Numărul redus al mormintelor din unele necropole de tip Ferigile a fost explicat prin structura lor tribală, respectiv prin gruparea în mici pîlcuri (fapt ce ar reflecta și structura socială a comunității⁷⁵). În absența săpăturilor de amploare nu cunoaștem situația pe care ar reflecta-o cimitirele plane, atît de apropiate între ele, din aria Bugeac — Ostrov, dar ea nu poate fi mult diferită celei sugerate de descoperirile din grupul cultural Ferigile.

Continuarea investigațiilor în zona discutată va permite cunoașterea și a altor aspecte importante ale culturii materiale și spirituale a băștinașilor; totodată ea va contribui la înțelegerea mai exactă a unor caracteristici locale, ca și a procesului de răspîndire a valorilor materiale și culturale noi în întreaga lume geto-dacică.

⁶⁵ Em. Moscalu, *loc. cit.*

⁶⁶ *Idem*, cu bibl.

⁶⁷ N. A. Oinako, în „Arheologija SSSR”, D 1—27, 1970, pl. 31/443.

⁶⁸ Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 91.

⁶⁹ I. B. Zeest, *Keramiceskaia tara Bospora*, Moscova (MIA, 83), 1960, p. 80—81. pl. VI/16 b.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 81, tipul 17, pl. VII/17 d.

⁷¹ M. Lazarov, *Actes du 11e Congrès International de Thracologie, București (1976)*, II, București, 1980, p. 173,

pl. I/1.

⁷² P. Alexandrescu, *Histria*, II, 1966, p. 166, XXII/8, pl. 88.

⁷³ J. B. Brașinschi, *Greceskii keramiceskii import na Nijnem Denu v V—III vv. do n. e.*, Leningrad, 1980, p. 109, nr. 25, pl. II, VIII (tum. 17/1966)

⁷⁴ M. Lazarov, *op. cit.*, p. 173, pl. I/2; *idem*, *Izvestija Varnă*, 9(24), 1973, p. 24—25, nr. 100—120.

⁷⁵ A. Vulpe, *Istros*, 2—3, 1981—1983, p. 122. cf. și *Revist 32*, 1979, 12, p. 2276 și urm.

NOTĂ:

În articolul *Morminte plane și tumulare din zona litorală a Dobrogei (sec. IV—II î. e. n.) și problema apartenenței lor etnice*, apărut în *Thraco-Dacica*, 5, 1984, 1—2, p. 64—83, dintr-o regretabilă eroare care nu ne aparține, la fig. 9 „Descoperiri scitice în Dobrogea” a fost repetată harta de la fig. 8 „Descoperiri funerare în Dobrogea (sec. VI—II î. e. n.)”. Facem aici cuvenita rectificare, prezentind harta și i legenda corespunzătoare.

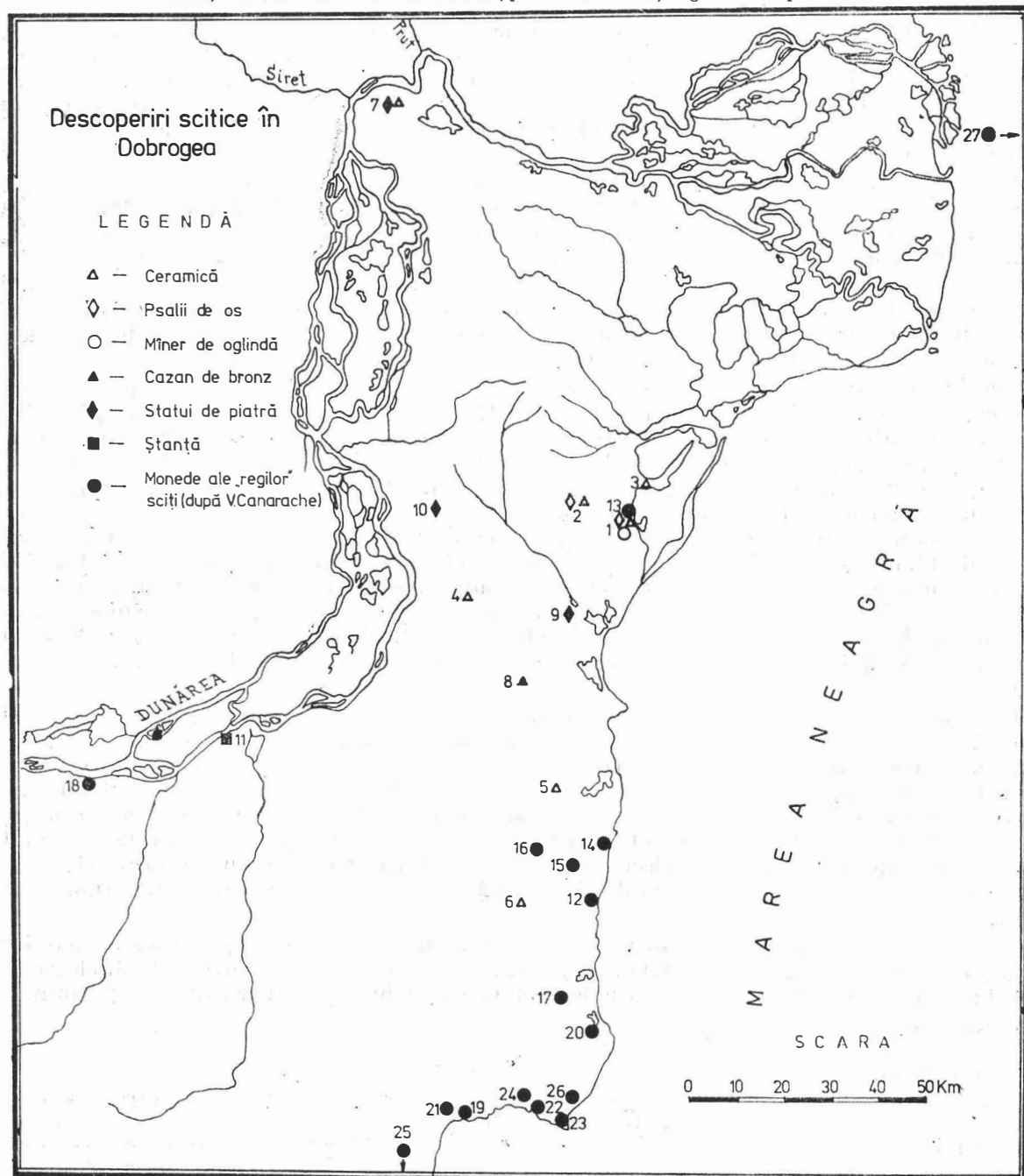

Fig. 9. Descoperiri scitice în Dobrogea :

1 — Histria ; 2 — Tariverde ;
3 — Sinoe — Zmeica ; 4 —
Nicolae Bălcescu ; 5 — Topra-
isar ; 6 — Albești ; 7 — Dino-
getia ;

8 — Castelu ; 9 — Sibioara ;
10 — Stupina ; 11 — Izvoarele ;
12 — Mangalia ; 13 — Istria-
Sat ; 14 — Tatlageac ;

15 — Vinători (= Accilar) ;
16 — Peceneaga ; 17 — Tvăr-
dița (= Kalaicidere) ; 18 —
Siliștra ; 19 — Balci ; 20 —
Șabla ; 21 — Teke-Balci ;

22 — Bălgarevo-Dobric (= Giaur
Suiuciuk) ; 23 — Cap Caliacra ;
24 — Cavarna ; 25 — Aquae Cal-
lidae ; 26 — Surtuchioi ; 27 — Insula
Șerpilor.

Neue Angaben über die getische Nekropole von Bugeac, Gemeinde Ostrov, Jud. Konstanza betreffend

ZUSAMMENFASSUNG

Die archäologischen Forschungen haben im Südwesten der Dobrudscha das Vorhandensein einer großen Gruppierung von Nekropolen aus der Eisenzeit zutage gebracht. Manchmal wurden, in der Umgebung derselben Ortschaft, zwei oder mehrere teilweise zeitgleiche Nekropolen aufgefunden, die nur 2—4 km. voneinander entfernt lagen.

Die neueren Forschungen haben bewiesen, daß in der Umgebung von Bugeac drei getische Nekropolen vorhanden sind.

Der Friedhof I (Pontice, 1, 1968, S. 194—202) ist nordöstlich der Ortschaft gelegen, zwischen der Landstraße Konstanza — Ostrov und dem Ostrov-Arm der Donau.

Der Friedhof II (Pontice, 1, 1968, S. 202—232) liegt 2—2,5 km. südwestlich des Friedhofs I, auf der Südwestseite der Ortschaft, am Seeufer, in der Nähe der Fischzucht betreffenden Abteilung von Bugeac, und auf der benachbarten Hochebene.

Der Friedhof III, 1984 aufgefunden, liegt ungefähr 1,5 km. südwestlich des Friedhofs II ebenfalls am Ufer des Bugeac Sees, „Canara“ genannt.

Die drei Nekropolen befinden sich in einer ziemlich kleinen Entfernung auch von dem getischen Friedhof der Ostseite der Ortschaft Ostrov (Abb. 1). Der Verfasser teilt mit, daß sich in einer Entfernung von 1—1,5 km. nördlich des Friedhofs II, auf einem Abstecken von ungefähr 1,5—2 km., zwischen dem Ostrov — Arm der Donau, 20—25 noch unerforschte Hügelgräber vorhanden sind, von denen manche latènezeitlich sein können.

Es werden neue ausführliche Daten, den Friedhof III betreffend, bekannt gemacht, aus der Umgebung dessen der Inhalt dreier Gräber aufgefunden wurde: das Grab Nr. 1 in einer einfachen Urne, das Grab Nr. 2 in einer Steinkiste, das Grab Nr. 3 aus zwei unterschiedlichen Teilen — a) eine massive Steinhülle und — b) die Urne mit den Beigaben. Der archäologische Inhalt des Grabes Nr. 1 umfaßt Tongefäße (eines davon als Urne, das andere als Beigabe verwendet), eine handverfertigte Schüssel, die für die verbrannten Knochen als Deckel diente, eine Lehmwirtel und einen bronzernen Kettenring. Im Grab Nr. 2 wurde nur eine fragmentäre Amphore der frühen Thasos-Gruppe aufgefunden. Im Grab nr. 3 befand sich eine Urne (ein Tongefäß), bedeckt mit einer breiten Schüssel, eine Terrine, ein *aryballos*, ein Fragment von einem sackförmigen Gefäß und ein kleines fragmentäres Messer als Beigaben. Aufgrund des archäologischen Inhaltes werden die aufgefundenen Gräber dem Ende des 5. — Anfang des 4. Jh. v.u.Z. zugeschrieben.

Die Gruppierung mehrerer Nekropolen in einem beschränkten Raum beweist ein intensives Leben in dieser Umgebung. Diese Tatsachenlage ist derjenigen von der kulturellen Gruppe-Ferigele- sehr ähnlich, in der mehrere nahegelegene Tumuli-Gruppierungen aufgefunden wurden.

ABBILDUNGSVERZEICHNIS

Abb. 1. Karte der Ortschaft Bugeac mit den getischen Friedhöfen

Abb. 2. Gräberfunde in der Umgebung des Friedhofs III

Abb. 3. 1—5 im Grab Nr. 1 aufgefundenene Keramikgefäße, Wirtel K — und bronzerner Kettenring; 6 fragmentäre Amphore von Thasos aus dem Grab Nr. 2; 7 senkrechter Schnitt des Grabes Nr. 3.

Abb. 4 1—6 im Grab Nr. 3 aufgefundenene Keramikgefäße und ein fragmentäres Eisenmesser.

Abb. 5. 1 das Grab Nr. 3; 2—5 im Grab Nr. 3 aufgefundenene Gefäße; 6 fragmentäre Thasos — Amphore aus dem Grab Nr. 2; 7 Gefäß vom Glocken-Typ, als Beigabe des Grabes Nr. 1.